

Kultur- og likestillingsdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Kunstnermeldingen – supplerende innspill fra Fond for lyd og bilde

Styret i Fond for lyd og bilde takker for muligheten til å komme med supplerende innspill til departementets arbeid med kunstnermeldingen. Vi oversender med dette våre svar på departementets spørsmål. Samtidig minner vi om vårt forrige innspill til kunstnermeldingen fra 2019, som er lagt ved.

1. Hva kan gjøres for å legge til rette for flere kulturarbeidsplasser og kompetansemiljø over hele landet?

Hva er de største utfordringene for at flere kunstnere og kulturarbeidere skal kunne bo og virke utenfor de største byene? Hvilken rolle kan institusjonene spille for økt tilgang til kulturarbeidsplasser og kompetansemiljøer?

Samspill og sammenheng i virkemiddelapparatet

Det må være en god sammenheng i virkemiddelapparatet slik at virkemidlene utfyller og forsterker hverandre. Det krever et godt faglig og forvaltningsmessig samspill mellom aktørene på nasjonalt nivå og mellom aktørene på nasjonalt og regionalt nivå.

Virkemidlene må gi forutsigbare rammer for kunstfeltene, samtidig som de må være fleksible for endringer i kunstfeltenes behov. Det er viktig å ha ordninger som både ivaretar tidsavgrensede prosjekt, men også ordninger for mer langsiktige satsinger som kan bidra til å bygge sterke kunstnerskap og utvikle mer bærekraftig kunstproduksjon og -formidling, som for eksempel flerårige tilskudd eller rammetilskudd for flere prosjekt.

Tilskuddsordningene bør jevnlig vurderes for å sikre god måloppnåelse og godt samspill med øvrig virkemiddelapparat. For å sikre at ordningene er mest mulig treffsikre, må nasjonale virkemiddelaktører være tett på og ha god dialog med kunstfeltene og kunstnerorganisasjonene over hele landet.

Geografisk forankring og representasjon

Det må legges større vekt på ulik geografisk bakgrunn og representasjon ved oppnevning av medlemmer til styret og fagutvalg som forvalter nasjonale ordninger. I den sammenheng kan det være nødvendig med en gjennomgang av hvilke prinsipper og strukturer som ligger til grunn for utnevning av medlemmer i de ulike organene. Det er også behov for mer kunnskap om hvordan virkemidlene fungerer i praksis på steder med ulike forutsetninger.

Vi erfarer at det er stor forskjell i den geografiske spredningen av søkere til fondets ordninger. Mye tyder på at det i mange regioner mangler ressurser og infrastruktur til å støtte opp om profesjonell kunstproduksjon. Dersom man skal øke den geografiske spredningen av kunstnere må det legges bedre til rette for det - både lokalt og regionalt.

Formidling og markedsføring

De omfattende strukturelle endringene som følger den teknologiske utviklingen utfordrer lydverk og bildebasert kunst. Digitaliseringen påvirker i særlig stor grad formidlingen og arbeidet for at kunsten skal nå ut til publikum og i markedet. Dette ble ekstra tydelig under koronapandemien, som har vist hvor viktig det er å utvikle og bruke nye visningsplattformer, både fysisk og digitalt. Pandemien har utfordret formidlingsapparatet rundt kunsten til å utvikle nye formidlingsmodeller og samarbeidsformer. Mange har vært nødt til å tenke nytt om hvordan de skal nå publikum med sine kunstverk. Pandemien bidrar fortsatt til økonomisk usikkerhet i kunstfeltet og viser tydelig at kunstnerne trenger støtte til å gå nye veier i markedsføringen av prosjektene.

For å lykkes med denne omstillingen er det behov for å styrke virkemidlene. Tilskuddsordningene for markedsføring og synliggjøring av kunstverk og kunstnerskap i Fond for lyd og bilde oppleves derfor som viktigere enn noen gang. Dette er unike ordninger som bidrar til å utvide markedet slik at kunstverk får lengre levetid og når ut til et større publikum nasjonalt og internasjonalt. En betydelig økning i antall søknader til de tre markedsføringsordningene i 2021 og 2022 viser økt behov i bransjen, og vi forventer ytterligere press på disse ordningene framover.

2. Hva kan gjøres for at kunstnere får rimelig betaling for arbeid, oppdrag, bruk og visning av verk?

Hva er de største utfordringene for å oppnå rimelig betaling for arbeid, oppdrag, bruk og visning av verk? Hva oppleves som de største kompetanseutfordringene ved det å drive egne virksomheter?

Styrking og gjenoppbygging

Koronapandemien har rammet det profesjonelle kunst- og kulturfeltet hardt og langtidseffekten av pandemien er umulig å forutsi. Krisen har skapt endringer, uforutsigbarhet og usikkerhet i det frie kunstfeltet som kan bli varige. Gjenoppbyggingen vil kreve en betydelig og langsiktig styrking av virkemiddelapparatet.

I gjenoppbyggingsfasen er det avgjørende å stimulere produksjon av ny kunst for å sikre en bærekraftig bransje der det er mulig å utvikle solide kunstnerskap for rettighetshavere i det frie feltet. Samtidig har pandemien rammet formidling av kunst ekstra hardt og ført til sterkere konkurranse om å nå ut til publikum. Det vil kreve ekstra innsats å gjenoppbygge kulturdeltakelsen hos et publikum, der lang tids isolasjon fortsatt preger sosial aktivitet og kulturvaner.

I tillegg ser vi at utforskning av nye formater og økende bevissthet rundt miljøperspektiver innenfor produksjon og formidling gir merkostnader for aktørene. En miljøbevisst omstilling krever at den økonomiske risikoen ikke kan bæres av enkeltsøkerne alene.

Selv om Fond for lyd og bilde er et forholdsvis lite fond, er ordningene likevel viktige alternativ og supplement til de større ordningene, som for eksempel hos Norsk kulturfond og Norsk filminstitutt. Flere ulike finansieringskilder som gjør uavhengige vurderinger, er avgjørende for maktspredning og mangfold. For at Fond for lyd og bilde skal kunne utgjøre et reelt alternativ til de større ordningene, må imidlertid fondet styrkes.

Stimuleringsmidlene som ble kanalisert gjennom blant annet Fond for lyd og bilde i 2021 og 2022, var helt avgjørende for å imøtekomme behovene til en bransje i krise. Erfaringene viser også at mer midler i fondet har hatt en demokratiserende effekt og gjort det mulig å ivareta et større mangfold ved tildeling av midler. Samtidig ser vi at flere mindre aktører og nye stemmer i det profesjonelle kunstfeltet har nådd opp i konkurransen mot større og mer etablerte aktører. Mange små aktører søker midler fra fondet og det er også de som trenger ekstra drahjelp for å komme seg gjennom krisen.

Kollektiv kompensasjon

Fond for lyd og bilde utgjør den kollektive andelen av den norske ordningen for kompensasjon til rettighetshavere som er utsatt for kopiering av sine kunstverk til privat bruk. Den individuelle delen av ordningen administreres av Norwaco. Samlet oppfyller disse to ordningene Norges forpliktelser etter [Åndsverkloven § 26](#) og [Opphavsrettsdirektivet](#).

Som kollektiv kompensasjonsordning skal Fond for lyd og bilde sikre kompensasjon til kunstnergrupper som får sine verk lovlig privatkopiert i Norge. Dette er et kulturpolitisk virkemiddel som skal bidra til at bransjen som helhet skal kunne skape og formidle ny kunst. I og med at det ikke er mulig å ha nøyaktig kunnskap om hvem som faktisk privatkopieres, er den kollektive kompensasjonsordningen et godt og viktig supplement til den individuelle kompensasjonsordningen.

I budsjettproposisjonen for 2020 varslet Kulturdepartementet en gjennomgang av den norske ordningen for kompensasjon for kopiering til privat bruk. På oppdrag fra Kulturdepartementet har Ole-Andreas Rognstad utredet forskjellige sider av den norske kompensasjonsordningen. Rognstad peker i sin [utredning](#) på at bo- og virkekravet i forskriften til Fond for lyd og bilde er i strid med EØS-avtalen artikkel 4. Styret har i sitt innspill til utredningen sluttet seg til Rognstads vurdering på dette punktet, og foreslått justeringer i forskriften.

Styret avventer Kulturdepartementets oppfølging av utredningen om privatkopiering. Dersom bo- og virkekravet i forskriften til Fond for lyd og bilde må fjernes for å sikre samsvar med EU-retten, vil det åpne for at rettighetshavere fra andre EU-land også kan søke tilskudd fra fondet. Det er behov for kunnskap om hvilke konsekvenser eventuelle tilpasningervil kunne få for norske rettighetshavere og for forvaltning av fondet.

Styret mener videre at det er behov for mer og oppdatert kunnskap om rettighetshaveres produksjonsvilkår, verdikjeder og markeder for omsetning av opphavsrettslig beskyttede verk i Norge.

Begrense et digitalt verdigap

Økt bruk av kunst på digitale arenaer gjør at det blir stadig viktigere å sikre at rettighetshavere får en god nok kompensasjon for bruk av deres verk. Vi ser en stadig økt bruk av innspilt musikk og ulike audiovisuelle verk uten at det nødvendigvis gir økte vederlag til rettighetshaverne. Åndsverksloven må vurderes i lys av dette og den erkjennelsen av at kunstnerøkonomien først av alt er basert på at opphavere, utøvere og produsenter får rimelig vederlag ved bruk av deres åndsverk. Det er viktig å se på hva og hvem som får økonomisk utbytte av kunstnerisk produksjon når store dominerende plattformtjenester bruker innspilt musikk og audiovisuelle verk, og det må være god logikk i bestemmelser som kan begrense verdigapet og bidra til at norske kunstnere kan leve av det de skaper.

Privatkopieringsordningen er et viktig virkemiddel for å styrke norske kunstnere i en tid der strømmetjenestene har ført til en økonomi hvor noen få vinnere har god fortjeneste på kunstverket, mens mange har begrensede inntekter. I dagens digitale virkelighet blir situasjonen for kunstnere i større grad enn tidligere også påvirket av de nye mulighetene for kopiering til privat bruk. Det blir derfor stadig viktigere å sikre at tapt inntekt som følge av lovlig privatkopiering kanaliseres tilbake til rettighetshaverne, og at det finnes gode og hensiktsmessige kompensasjonsordninger for å styrke kunstnerøkonomien.

Et globalt digitalt marked hvor vi konkurrerer med internasjonale aktører utfordrer videre kunstproduksjon for norske kunstnere og setter norskandelen under press. Det er behov for tiltak som kan øke markedsandelen for norsk innhold på internasjonale strømmeplassformer, blant annet gjennom innholdskrav og avgifter for strømmeselskapene.

4. Hvordan sikre kunstnerisk frihet og ytringsfrihet?

Hvordan oppleves vilkårene for kunstnerisk frihet og ytringsfrihet?

Prinsippene om armlengdes avstand og fagfelleevaluering er avgjørende for å sikre kunstnerisk frihet og ytringsfrihet. Styret mener at modellen til Fond for lyd og bilde ivaretar dette på en god og ryddig måte, med tydelig rolle- og oppgavefordeling mellom styret, fagutvalg og sekretariat.

5. Hvordan sikre at kunstnerbefolkningen gjenspeiler vårt mangfoldige samfunn?

Hvordan oppleves mangfoldet i kunstnerbefolkningen i dag? Hvordan sikre at kunsten er relevant og representativ for alle?

Tilskuddsordningene må være relevante for et stadig større mangfold i og mellom kunstfeltene og åpne for å fange opp nye stemmer, kunstuttrykk og praksiser. Det viktig å ha ordninger som både gir rom for uttrykk med åpenbart kommersielt potensiale og sikrer ytringsrom for nyskapende og utforskende kunst.

Innen musikkfeltet er for eksempel ordningene i Fond for lyd og bilde særlig viktige for populærmusikkfeltet, som har få andre faste ordninger å søke. Den betydelige økningen i fondsmidlene i Fond for lyd og bilde i 2021 og 2022, viser videre at mer midler i fondet har gjort det mulig å ivareta et

større mangfold og mer bredde ved tildelingene. Vi ser at flere mindre aktører og nye stemmer når opp i konkurransen mot større og mer etablerte aktører. Også endringer i styrets retningslinjer har gjort ordningene i Fond for lyd og bilde mer relevante for et større mangfold og flere uttrykk innenfor kunstfeltene. Å fjerne lengdekravet for musikkutgivelser har for eksempel åpnet for flere søkere og debutanter fra de mer singelbaserte sjangrene innenfor populærmusikkfeltet.

Det er et generelt behov for mer bevissthet og kunnskap om underrepresenterte grupper og hvilke barrierer som kan hindre ulike grupper fra å søke og få tilskudd fra ulike ordninger. Det er også behov for mer kunnskap og jevnlig diskusjoner om ulike kvalitetsforståelser innenfor de enkelte kunstfelt og hvordan kvalitetskriteriene ivaretar mangfoldet.

Det er derfor avgjørende at de som vurderer søknadene og forvalter kvalitetskriteriene representerer og gjenspeiler mangfoldet i kunstfeltet og i befolkningen og samfunnet for øvrig, både når det gjelder fagkompetanse, bakgrunn og geografisk forankring. Dette vil kunne sikre nødvendig maktspredning og hindre forskjellsbehandling.

6. Hvordan bidra til økt internasjonalt samarbeid?

Hvor viktig er internasjonale oppdrag og samarbeid for den kunstneriske virksomheten? Hva oppleves som de største utfordringene med å samarbeide med kunstnere og institusjoner i utlandet?

Det er viktig med en helhetlig tenkning og god sammenheng mellom virkemidlene som gjelder internasjonalt samarbeid. Dette bør både omfatte ordninger som gjelder reelt samarbeid mellom aktører i ulike land og ordninger for markedsføring og eksport av kunst og kultur fra Norge. I tillegg bør det være ordninger som legger til rette for import av kunst og kultur.

Ordningene bør ha en økonomisk innretning og størrelse slik at det er mulig for norske aktører å delta i internasjonalt samarbeid. Det er ofte vanskelig for partnere i utlandet å møte krav om honorering som tilsvarer det norske lønnsnivå. Kunstnere som deltar i internasjonalt samarbeid er derfor avhengige av muligheten til å søke supplerende finansiering gjennom norske ordninger.

I et globalt digitalt marked er internasjonalt samarbeid viktigere enn noen gang for kunstnerisk virksomhet i Norge. I Fond for lyd og bilde er det internasjonale perspektivet særlig tydelig i ordningene som bidrar til markedsføring og synliggjøring av kunstproduksjon og kunstnerskap i Norge internasjonalt.

Klimautfordringene krever endringer i produksjon, formidling og distribusjon av kunst. Det er behov for økt bevissthet og kunnskap, samtidig som det krever handling. Et tettere internasjonalt samarbeid er avgjørende for å lykkes.

Med hilsen

Susanne Næss Nielsen
Styreleder

Ken Stebergløkken
Konstituert seksjonsleder

Kulturdepartementet

Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Saksbehandler: Ida Friis
Direkte tlf.:

Vår ref.: 18/20012-8
Prosjektnr.:

Vår dato: 29.03.2019
Deres ref.:

Styret i Fond for lyd og bildes bidrag til stortingsmelding om kunstnerpolitikken

Styret i Fond for lyd og bilde viser til brev fra Kulturdepartementet 27. november 2018, og takker for muligheten til å komme med innspill til arbeidet med kunstnermeldingen.

En offensiv kunst- og kulturpolitikk skal ha evne til å utvikle, se framover og være medspiller i endring, samtidig som den er og skal være et korrektiv og en motvekt for å beskytte fremforhandlede rettigheter og betingelser.

Endring kan skape vekst og utvikling og er ofte med på å drive kunstfeltene framover. Store forandringer som digitalisering og globalisering, krever endringsvilje og åpenhet for å videreutvikle og utfordre tradisjonelle og etablerte strukturer.

Styret prioriterer i dette innspillet problemstillingen som omhandler hvordan kunstnere kan øke sine kunstneriske inntekter, og ser dette i perspektiv av formålet til Fond for lyd og bilde.

1. Kunstnerøkonomi er samfunnsøkonomi

1.1. Om kreativ innholdsproduksjon og kunstnerøkonomi

Et hovedmål for framtidens kunstnerpolitikk må være at beslutninger og endringer som angår kulturprodusentene skal være basert på rasjonalitet og kunnskap, og ha for øye å skape stabile forutsetninger. Det er dette som er grunnlag for vekst. Styret mener at kunstnermeldingen må legge til grunn at kunst- og kulturarbeidsplasser fortsatt skal anses som skapere av både ikke-kommersielle og kommersielle verdier.

Kulturfeltet leverer kunst og kultur til mange ulike målgrupper. Kulturproduksjonen er i økende grad ikke bare for det norske publikummet, men feltet skal også levere kunst og kulturprodukter som er relevante

og konkurransedyktige internasjonalt. Det er viktig å se sammenhengen mellom nyskapende innholdsproduksjon og konkurranseevne basert på innovasjon. Dette gjelder i mange felt, også innen kunst og kultur.

Kreativitet stimulerer til nytenkning innenfor alle områder av samfunnet. Bruksmønstre, kjøp og konsum av kunst og kultur er i rask endring. Digital utvikling og globalisering er to hovedfaktorer som spiller inn på dette. En økende globalisering og stadig bedre distribusjonsteknologi kan åpne for utvikling av monopoler der få kommersielle aktører har uforholdsmessig stor makt. Dette kan igjen bidra til en forenkling og innsnevring av kulturuttrykkene og ha negativ effekt på bredde og mangfold i den offentlige diskusjonen. De offentlige ordningene er viktige som en balanserende motvekt til en slik utvikling.

1.2. Kvalitet i produksjon av nye kunstverk er innovasjon

Det er et kulturpolitisk ansvar å ta vare på nyskaping og mangfold i norsk kunstproduksjon. Sterke og nyskapende kunstneriske prosesser som danner prosjekter av høy kvalitet er en forutsetning for all annen virksomhet i verdikjeden. Næringsleddet er helt avhengig av at det produseres kunst av høy kvalitet. For å gi grobunn for høy kunstnerisk kvalitet må det gis rom for produksjon av kunst som ikke har et åpenbart næringspotensial.

I dette utviklingsrommet skapes kunstprosjekter som stimulerer til kreativ utvikling og støtter identitetsforståelse og modning for enkeltkunstnere og feltet som helhet. Innovativ lyd- og bildebasert produksjon av konsepter som fanger i samtiden er resultatet av lange prosesser med eksperimentering, testing, feiling og samarbeid.

Innenfor musikkfeltet er det et stort behov for å finansiere de smalere kunstmusikkformene som ikke tar utgangspunkt i å være kommersielle. Det er svært nødvendig å tilrettelegge økonomiske kriterier for at kunsten kan være fremoverrettet og ikke nødvendigvis styrt av umiddelbar økonomisk suksess. Oppmerksomheten norske artister får i dag har sin begrunnelse i nyskapning og eksperimentering med musikken. Verdien av denne egenarten kan raskt forsvinne dersom det tenkes for kortsiktig.

I filmfeltet er kortfilmformatet et laboratorium for kompromissløs eksperimentering der nye talenter i norsk film kan blomstre. Dokumentarfilmens særegne relasjon til virkeligheten er sentralt for sjangerens fascinasjonskraft. Filmprosjektenes tematikk speiler globale utfordringer i samtiden og drøfter allmennmenneskelige spørsmål. Dette ytringsrommet representerer et viktig korrektiv i et moderne demokrati.

Det er nødvendig med en bedre forståelse av hvordan de ulike leddene i lyd- og bildebasert produksjon henger sammen. Symbiose mellom ulike aktører bidrar til innovasjon og forskning på kvalitetsparadigmer.

1.3. Helhetlig blikk på virkemiddelapparatet

De statlige tilskuddsordningenes fremste oppgave er å sikre høy kunstnerisk kvalitet på ny produksjon av prosjekter, og derigjennom kunstnerisk aktivitet og kulturarbeidsplasser. Over 80 % av midlene i Fond for lyd og bilde er prosjektstøtte som tildeles profesjonelle kunstnere i det frie feltet i hele landet. For å

stimulere til bærekraft og gjennomføringsevne stilles det krav til en gjennomtenkt plan for realisering og distribusjon. Nasjonale stipendordninger og prosjektstøtte til innholdsproduksjon og formidling er kjernen i kunstnerøkonomien.

En helhetlig tenkning om offentlige støtteordninger må være bevisst på ikke kun å gi tilskudd til store prosjekter, men i like høy grad støtte de mellomstore og små kvalitetsprosjektene. Gode arbeidsrom for profesjonelle kunstnerskap i hele landet gir lokale økonomiske og kulturelle ringvirkninger og bidrar til et bredt og helhetlig landskap av kunstuttrykk og kunstnere. Statens oppgave er videre å se til at de offentlige ordningene oppdateres og bidrar til å sikre stabile forhold for det norske kulturlivet i fremtiden.

Langsiktigheten fra det offentliges side er viktig for at de norske talentene skal fortsette å velge, utøve og dele sin kunst i fremtiden. Forutsigbarhet og lav risiko i en nasjonal kulturpolitikk er en forutsetning for forskning og innovasjon i kunstfeltet. Et trygt økonomisk grunnlag er premisset for at de som skaper og formidler kunst og kultur skal kunne eksperimentere og forske.

Det er viktig å jevnlig analysere om statlige virkemidler for kunstnerøkonomi treffer dagens kunstnerpraksis og bidrar til å fremme kvalitet, fleksibilitet, mangfold, nye stemmer og ulike kunstuttrykk. Det bør være en synergi mellom nasjonale og regionale aktører i virkemiddelapparatet. Støtteordninger skal være komplementære.

Vurdering av prosjekter i flere uavhengige faglige utvalg sikrer en maktspredning i fordeling av offentlige midler. Denne etablerte infrastrukturen ivaretar prinsippet om mangfold i sjangre og jevn spredning knyttet til geografi, kjønn og uttrykk. Vurderingssystemet bidrar til å løfte frem talenter og sikrer prosjektenes progresjon og fremtid. Dette bidrar til solide kunstnerskap og støtter opp om funksjonen til aktører i verdikjeden og apparatet omkring kunstnerne.

1.4. Vederlag for kunstnerisk arbeid

Det er nødvendig å stimulere til kunstnerisk virke og bidra til gode rammebetingelser for faglig fordypning, bredde og videreutvikling. Finansiering av kunstproduksjonen er en forutsetning for å sikre høy kvalitet, lengre levetid og tilstrekkelig inntjening for kunstnerne.

Vederlag og betaling for kunstnerisk arbeid må sees i lys av det tverrpoliske felles målet om å sikre sysselsetting av flest mulig i yrkesaktiv alder. Det må etableres tydelige prinsipper som forplikter offentlige og private apparater og nettverk til følge samme praksis.

Det er god samfunnsøkonomi å styrke produsenter og formidlere i kunstfeltet. Styret etterlyser et helhetlig blikk og sammenheng i satsingen på både nyskaping og formidling av norsk kunst. Fokus på støtteapparater og formidlings- og markedsføringsleddet som tilrettelegger for næringsvirksomhet er vel og bra. En styrking av næringsdimensjonen for kunstfeltet må imidlertid skje parallelt og ikke gå på bekostning av skapende kunstnerisk aktivitet og innholdsproduksjon i det frie feltet.

Underfinansiering av kunstnerisk virke og lav verdsetting av kunstnerisk arbeid svekker muligheten for ytringsfrihet og deltakelse i demokratiet. Det er derfor viktig å sikre kunstnere inntekt og mulighetsrom til nyskaping, fordyping og utforskning av kunstneriske uttrykksformer som overskrider det kjente og forventede. Dette vil gi publikum tilgang til gode kunstneriske prosjekter og opplevelser i tillegg til å

styrke kunstnernes levekår og mulighet for karriereutvikling. Forutsigbarhet vil også styrke prosjektenes gjennomføringsevne.

Fond for lyd og bilde er opptatt av å verdsette kunstnerisk virke og styrke betingelser for lønn og honorar for kunstnerisk arbeid. Vi mener det er viktig å videreføre og styrke forutsigbarhet i ordningene i tillegg til å se disse i samspill med andre finansieringsmodeller og tilgang til kapital.

1.5. Performativ formidling og samfunnsøkonomisk gjenbruk

Det er god samfunnsøkonomisk tenkning i å effektivisere midler og ressurser som involverer gjenbruk av kunst. Styret er opptatt av en miljøprofil der langsiktighet prioriteres. Det er ressurskrevende og kostbart å utvikle profesjonell scenekunstproduksjon, og gjenopptakelse er et viktig virkemiddel for å forlenge levetiden for det performative scenekunstuttrykket. Omtale og publisitet i forbindelse med en gjenopptakelse bygger et større publikumsgrunnlag.

Med ordningen Gjenopptakelse av sceneforestillinger i Fond for lyd og bilde prioriterer styret gjenbruk, spredning og markedsføring for å bidra til videreutvikling av verket, kunstnerskapet og løfte kunsten i retning av nye publikumsgrupper.

Gjenbruk av eksisterende kunst i form av publikumsvisninger, konserter, forestillinger og annen formidling av film, billedkunst, musikk og sceneforestillinger styrker sosiale fellesskap og opplevelser. I tillegg til billettsalg vil fysisk tilstedeværelse for et publikum kunne stimulere til omsetningen av kunst og andre produkter i tilknytning til kunsten.

2. Kompensasjon for bruk av kunstverk

2.1. Opphavsrett - en bærebjelke for verdiskaping i kunstnerøkonomien

Det er viktig med en tydeliggjøring, bevisstgjøring og formell sikring av opphavsretten i velfungerende betalingssystemer for skapende og utøvende kunstnere.

Åndsverkloven gir opphavere kontroll over sitt åndsverk og rett til å forvalte inntjening på formidling av eget kunstverk. Inntekter fra opphavsrettslig beskyttede verk er grunnlaget for forretningsmodellene til både musikk- og filmbransjen. Kunst er et offentlig gode. Uten restriksjoner ville kunsten fritt eksistere i offentligheten og kunne brukes uten kostnad. Produksjonsleddet ville da mangle økonomisk insentiv for å investere tid og kapital i nye talenter. Spesielt musikkbransjen opplever skjevhet i rammebetingelser for ulike aktører.

Loven er et viktig grunnprinsipp for å sikre inntekter for verket kunstneren har skapt. Vederlagsordninger, stimulerings tiltak og tilskuddsordninger bør sees under ett opp mot den digitale utviklingen og konsekvenser for å skape og formidle kunst. De vederlag kunstnere mottar gjennom rettigheter lovfestet i åndsverkloven er en viktig inntektskilde fra egne kunstverk. Et system som sikrer at rettighetshavere mottar betaling for bruk av sine åndsverk må være en prioritert oppgave framover. Håndheving av loven og respekt for opphavsretten er av avgjørende betydning for profesjonelle kunstneres mulighet til å leve av det de skaper.

Vederlag for bruk av verk når de distribueres til et publikum må gjelde, uansett teknologi eller plattform. Dersom vi skal tilrettelegge for morgendagens kunstnere, må vi sikre opphavsretten i fremtiden. Det må vernes om den kollektive forvaltningsmodellen, og det må settes klare krav til instanser som mottar statlige overføringer om rapportering og betaling for bruk av musikk, film og bilder.

2.2. Verdigapet i det digitale samfunnet

Verdigapet er den største utfordringen for den kreative industrien og kommer i kjølvannet av den omfattende globale digitaliseringen. Dette gjelder for alle kunstfeltene.

Tekstforfattere får mindre betalt for sitt kunstneriske virke samtidig som forbrukeren kjøper abonnementstjenester og leseprodukter fra nettportaler som bl.a. Amazon. Den visuelle billedkunsten som blir omsatt i delingsmekanismene genererer inntekter i tjenester som Pinterest, Instagram og Facebook, uten en god struktur for at kunstnere og opphavere av materialet får betalt. Det er knyttet utfordringer til brukergenererte plattformtjenester som YouTube der kreativt innhold genererer inntekter til plattformtjenestene blant annet via annonser og annen reklame uten at rettighetshaverne for innholdet kompenseres i god nok grad. Situasjonen gir ulike konkurransevilkår for plattformtjenestene sammenlignet med lisensierte strømmetjenester som Spotify, som har tilgang til innhold gjennom lisensavtaler med rettighetshavere.

Leverandører av nettjenester som lagrer og tilgjengeliggjør store mengder verk og annet kreativt innhold lastet opp av brukere, må inngå avtaler om bruken av slike verk i samarbeid med rettighetshavere av innholdet. Norge er blant de land som har flest brukere av strømmetjenester. Det er viktig å utvikle god logikk i bestemmelser som kan begrense verdigapet og bidra til at norske kunstnere kan leve av det de skaper.

2.3. Norskandelen på formidlingsplattformer

Et globalt digitalt marked hvor vi konkurrerer med internasjonale aktører kan utfordre kunstproduksjon for norske kunstnere. Andelen norsk musikk som spilles i kringkasting og i strømmetjenester er under press.

Det er viktig å motivere til økt norskandel i kringkasting, strømmetjenester, kor, korps og orkestre og hos den enkelte musikkbruker. Det må føres en langsiktig kunstnerpolitikk for å styrke et vitalt og mangfoldig norsk musikkliv og vekst i kreative næringer. Politiske grep som føringer for tildeling, krav til rapportering og øremerking av midler kan bidra til at norsk musikk kan beholde en sterk posisjon i fremtiden. Det kan stilles krav til institusjoner som mottar statlig støtte om å rapportere for andel norsk musikk.

Digitaliseringen av musikkmarkedet har gitt mange norske artister og opphavere tøffere økonomiske kår det siste tiåret. Ifølge BI-Rapporten «Hva nå – digitaliseringens innvirkning på norsk musikkbransje» har rettighetshavernes andel gått ned fra 39 til 33 prosent. Dette er skjedd selv om det totale musikkmarkedet i Norge var i vekst fra fem milliarder kroner i 2011 til nesten 7,6 milliarder kroner i 2017. Etter lanseringen av Spotify i 2008 er norskandelen av omsetningen (salg og strømming) av innspilt musikk sunket markant. BI-rapporten anslår at norskandelen fortsatt vil synke fremover, dersom fysisk salg av

musikk forsvinner helt. Det bør dog neves at det spilles norsk musikk uten at det registreres, fordi en rekke artister som er kontraktet hos utenlandske selskaper ikke registreres.

Radio er fortsatt det viktigste mediet for å oppdage ny musikk. Det er også opphavernes nest viktigste kilde til inntekter etter konsertvirksomhet. Fordi radiospilling påvirker norske artister hadde dette stor innvirkning på norskandelen. Da norske radiokanaler gikk over fra FM bånd til DAB+, forsvant konsesjonskravet om at riksdekkende kommersielle kanaler måtte spille minst 35 % norsk musikk. Det drøftes hvorvidt et nytt krav til norskandel vil kunne veie opp for negative konsekvenser av digitaliseringen. Mer radiospilling av norsk musikk vil kunne gi en umiddelbar effekt med høyere inntekter, men også en lengre effekt ved at flere hører og oppdager norskprodusert musikk. Denne tenkningen kan også konverteres til Youtube og Spotify som tar en stadig større andel av totalmarkedet. EU-kommisjonen foreslo i høst at 30 % av det Netflix produserer og viser i Europa, må være produsert i EU. Slik EU vil påvirke Netflix til å satse på mer europeisk innhold, kan man vurdere krav om lokalt innhold i strømmetjenestenes kuraterte spillelister.

2.4. Vederlag for strømmetjenester

Vi ser en stadig økt bruk av innspilt musikk og ulike audiovisuelle verk uten at det nødvendigvis gir økte vederlag til musikere, billedkunstnere, filmskapere og fotografer. Åndsverksloven må vurderes i lys av dette og den erkjennelsen av at kunstnerøkonomien først av alt er basert på at opphavere, utøvere og produsenter får rimelig vederlag ved bruk av deres åndsverk. Det er viktig å se på hva og hvem som får økonomisk utbytte av kunstnerisk produksjon når store plattformtjenester bruker innspilt musikk og audiovisuelle verk.

Privatkopieringsordningen et svært viktig virkemiddel for å styrke norske kunstnere i en tid hvor strømmetjenestene har ført til en økonomi der noen få vinnere har god fortjeneste på kunstverket mens mange har begrensede inntekter. Dette gjelder i både i musikkbransjen og i filmbransjen.

Overgangen fra fysisk til digital distribusjon har ført til en betydelig økning i folks filmforbruk, men det har samtidig ført til en kraftig nedgang i inntektene til produsenter og skapere. DVD-salget, som utgjorde en vesentlig del av filmbransjens inntekter for ti år siden, er redusert med 90 prosent. Norske filmer har fortsatt høy markedsandel på kino, men strømmeinntektene har på langt nær erstattet DVD-salget. Over to milliarder kroner har forsvunnet fra DVD-markedet de siste åtte årene. Selv om strømmemarkedet i samme periode har vokst til tre milliarder kroner i året, sitter filmprodusentene ifølge Virke produsentforeningen fortsatt igjen med større inntekter fra DVD-salget.

Andelen norsk film- og tv-innhold i katalogene til de største internasjonale strømmetjenestene er urovekkende lav. Ifølge tall fra Norsk filminstitutt, som har kartlagt norskandelen hos de største strømmetjenestene i tidsrommet mars-august i 2018, utgjør norske filmer 2,2 prosent av den totale filmkatalogen på Netflix. For tv-serier er tallet enda lavere. Kun 0,2 prosent av seriene i Netflix-biblioteket er av norsk opprinnelse. Konkurrenten HBO Nordic har ikke noe norsk innhold tilgjengelig.

Ett av hovedmålene i norsk filmpolitikk er solid publikumsoppslutning, og da er det viktig at norsk film formidles på alle relevante plattformer. Samlet er norskandelen på de fem største strømmetjenestene seks prosent for film og rundt 11 prosent på serier, men det er norske TV 2 og NRK som står for det meste av dette. Siden 2018 har EU-kommisjonen jobbet med å få på plass et kvoteringskrav om minst 20 prosent

europaisk innhold i katalogene til de største strømmetjenestene, ved å revidere sitt direktiv for audiovisuelle tjenester, AMT-direktivet. Efta har på sin side tatt til ordet for en europeisk andel på 30 prosent i katalogene til Netflix, HBO og andre amerikanske strømmetjenestere.

Vi trenger tiltak som kan øke markedsandelen for norske filmer og serier på internasjonale strømmetjenester. I en digital og global verden er kvotekravet alene ikke nok. Da er måten norske filmer og serier fremheves på disse plattformene og strømmetjenestenes bidrag i finansieringen av norske filmer og serier langt viktigere. Land som Frankrike, Tyskland, Spania, Italia og Belgia har allerede innført offentlige strømmetjenestegifter. Det samme er på trappene i Danmark. Det danske filminstituttet har anslått at en slik avgift vil kunne gi den danske filmbransjen rundt 100 millioner kroner i året. Strømmetjenestene har akseptert disse avgiftene. Det viser at det er politisk handlekraft som må til. Vi ønsker forpliktelser som gjør strømmetjenestene til bidragsytere i filmbransjen. EU-kommisjonen jobber nå for at det nye tv- og strømmetjenestedirektivet i EU og EØS, AMT-direktivet, skal gi juridisk hold for slike avgifter og spikre et kvoteringskrav til europeisk innhold på strømmetjenestepattformene. Men man trenger imidlertid ikke vente på EU. Norsk Film-institutt har utredet at en lignende avgift er mulig i Norge, og at dagens AMT-direktiv gir grunnlag nok.

Styret i Fond for lyd og bilde mener at strømmetjenestegiften er nødvendig for å kompensere for de over to milliarder kronene som har forsvunnet fra DVD-markedet de siste åtte årene. Både kino- og DVD-markedet er pålagt en avgift som resirkuleres tilbake til film- og TV-produksjon. Norske kinoer må betale 2,5 prosent av bruttoomsætningen og 3,5 kroner av ethvert DVD-salg går som avgift til staten. Det er konkurransevridende når strømmetjenestene ikke er del av dette, men legger føringer for markedsutviklingen.

Det er en utfordring at aktører innen strømming som Netflix, HBO og Amazon konkurrerer i det norske markedet uten krav om økonomiske bidrag tilbake til filmbransjen eller forpliktelser om å fremme norsk innhold. Aktører som tjener så mye penger på det norske markedet må ha en forpliktelse til å bidra tilbake for å skape mer norsk innhold. Styret i Fond for lyd og bilde stiller seg bak filmbransjens forslag om at det fra 2019 innføres en avgift på all omsetning av digital hjemmevideo i Norge, som også omfatter globale abonnements-tjenester.

Styret støtter også forslaget om å innføre kvotekrav til norsk og europeisk innhold overfor strømmetjenestene, og plikt til fremheving av nasjonale programmer, slik at vi kan sikre norsk språk og kultur i en konkurransesituasjon hvor markedet i stor grad styres av de store globale aktørene. I dagens digitale virkelighet blir filmkunstnere i større grad enn tidligere også påvirket av de nye mulighetene for kopiering til privat bruk. Fond for lyd og bilde ønsker derfor også å påpeke viktigheten av å sikre at tapt inntekt som følge av lovlig privatkopiering kanaliseres tilbake til rettighetshaverne og at det finnes gode kompensasjonsordninger for å styrke kunstnerøkonomien.

3. Formidlingsplattformer og kompetansedeling

3.1. Nye formidlingsarenaer og tilgjengeliggjøring av kunst for publikum

Digitalisering og globalisering gir nye muligheter og utfordringer for alle de ulike kunstfeltene. Innsikt og kunnskap om dette og de forandringer som skjer er essensielt for å kunne forstå denne omskiftelige

virkeligheten. Digitalisering av lyd og bilde parallelt med et stadig økende omfang av innhold og informasjon på alle fagfelt innebærer at synliggjøring og tilgjengeliggjøring av kunst er blitt stadig viktigere.

Markedsføring og spredning av norske kunstprosjekter er avgjørende for at norske rettighetshavere kan være synlige både på nasjonale og internasjonale arenaer og markeder. Det vil øke inntektene direkte til kunstneren. Det vil fortsatt være viktig å legge vekt på eksport av gode kunst- og kulturprosjekter og satsinger som er målrettet til markedsføring og spredning av prosjekter nasjonalt og internasjonalt. Teknologi endrer bruksmønstre og bruksområder og gir oss nye formidlingskanaler og dermed nye muligheter. Ulike kunstuttrykk vil få større muligheter for å styrke, samvirke og utfordre hverandre. Det må derfor stimuleres og legges opp til gode samarbeid mellom kunstfeltene for å dra veksler på erfaringer og kunnskap. Kunsten er også sosial. Det er og vil bli enda viktigere å bygge opp under sosiale møteplasser mellom mennesker for å styrke samhold og gruppetilhørighet. Støtteordningene må være tilpasset dette.

Det er viktig at virkemiddelapparatet bidrar til å styrke soliditet og profesjonalitet i mellomledd og støtteapparat for kunstnere som ønsker å nå ut til nye publikumsgrupper. Mellomleddet skal løfte prosjektene ut og synliggjøre kunstnerskapet. Dette støtteapparatet tar markedsførings og salgsoppdraget slik at kunstnere kan få hjelp og avlastning. Det er viktig å anerkjenne bruken av visuelle virkemidler for å kommunisere og formidle kunstproduksjon innenfor ulike kanaler som nettsider og sosiale medier. Markedsføring og publikumsbygging er et kompetanseområde og fag. I landskapet som utgjør støtteapparatet for kunstnere er det potensielt mange nye arbeidsplasser.

Det er viktig å ha fokus på alle ledd i produksjon, distribusjon og salg for å sikre at kunstnere på individuelt nivå har økonomiske rammer og profesjonelt vern for fortsatt forsvarlig og bærekraftig produksjon. Spesielt for de gruppene med høy grad av selvstendig næringsvirksomhet viser rapporten *Kunstens autonomi og kunstens økonomi* (Skarstein, 2014) at det er behov for styrkede økonomiske forutsetninger.

Styret har i en årrekke satset på bevisstgjøring rundt markedsføring innenfor alle de ulike kunstfeltene. Fond for lyd og bilde målretter midler til markedsføring og spredning av prosjekter både nasjonalt og internasjonalt. Alle støtteordninger i Fond for lyd og bilde stiller krav til en bevissthet hos rettighetshaver rundt bruken av distribusjonskanaler og formidlingsplattformer ut mot publikum.

Det er viktig å styrke kunnskapen om mellomledd og støtteapparat som skal løfte prosjektet ut og synliggjøre kunstnerskap. Markedsføringsfag og publikumsbygging er viktige kompetanseområder. Det er et stort potensiale i det innovative støtteapparatet for kunstnere. Parallelt med å sikre utviklingsrom for ny kunstproduksjon anser styret styrkingen av markedsføringstiltak som et vesentlig element i det kunstneriske økosystemet og i utviklingen av kunstnerøkonomien.

3.2. Kunstneriske prosjekter er arenaer for dialog og kompetansedeling

Kunstfeltet har lang erfaring fra samarbeid og kompetanseoverføring mellom aktører fra ulike uttrykk. Denne tradisjonen som arena for kompetansedeling kan med klokskap videreutvikles med annen kunnskap som entreprenørskap og forretningsdrift i nettverk og klynger.

Tendenser fra søknadene viser at kunstfeltet er i stadig tverrkunstnerisk utvikling. Horisontalt samarbeid der ulike kunstfelt og miljøer deler og utveksler metodikk og erfaringer er en styrke. Sammensatte produksjoner på tvers av flere kunstneriske uttrykk bryter barrierer og reduserer skillene mellom ulike fag. Prosjekter innenfor teater og dans gjør bruk av lydinstallasjoner, filmopptak og live-strømming. Musikere deltar i mange sammenhenger i den performative formidlingen. Kunstnere utforsker teknologi og ny estetikk i lydinstallasjoner, videokunst og digital kunst på tvers av etablerte sjangre og uttrykk. Støtteordninger uten noen form for sjangerbegrensning bidrar til bredde og en jevn representasjon av med tanke på kjønn og geografi i prosjektene. Komponering og innspilling av ny musikk bidrar til å løfte frem nye talenter.

Styret ønsker å synliggjøre mulighetene for økt synergi mellom musikkbransje og filmbransje. Støtteordningen Norsk musikk i audiovisuelle produksjoner i Fond for lyd og bilde skal fremme ny norsk originalmusikk i film, serier, videokunst og dataspill. En tyngre satsing på ordningen kan stimulere til lansering av norske artister og audiovisuelle produksjoner på nasjonale og internasjonale markeder.

Styret er opptatt av å forstå mekanismene og dynamikken i de ulike kunstfeltene for å kunne tilpasse ordningene best mulig. I den forbindelse er det viktig med løpende og oppdatert kunnskap om tendenser og utviklingstrekk. Vi mener det er viktig å få på plass mer og bedre følgeforskning i de ulike kunstfeltene for å sikre god og aktuell innsikt og kunnskap.

Med hilsen

Stein Bjelland
styreleder

Solvor Amdal
seksjonsleder

Godkjent og ekspedert elektronisk

Kopimottaker:
Kulturdepartementet